

Skrevet af Frank Laursen

Randbøl Vestergård, Hærvejen 51, Randbøl

Matr. nr. 2a, 2t Randbøl og 8u Vandel.

Indledning.

Randbøl by.

I 1500 tallet beskrives Randbøl by som en lille by bestående af tre mindre gårde omkring kirken.

Gårdene og deres jord, kaldet bøndergodset, var ejet af kronen som krongods..

Randbøl bøndergods var sat til ialt 101 tønder og 5 skæpper hartkorn, som udgjorde skattegrundlaget. Hver af gårdene havde sin fæstebonde.

Men man må formode, at gårdene i Randbøl har eksisteret længe før.

Randbøl kirke er beskrevet i skriftet "Samling af Adkomster, Indtægtsangivelse og kirkelige vedtægter for Ribe Domkapitel og Bispestol, nedskrevet 1290-1518, kaldet "Ribe Oldemoder" (Avia Ripensis), idet kirken hørte under Ribe Stift.

Her nævnes tillige fire gårde i Dallover, som tilsyneladende var ejet af domkapitlet, idet de skulle yde 1 stk. enhed ("flaske") smør i kvartalet til Ribe Domkapitel.

De tre Randbøl-gårde nævnes derimod ikke.

Randbøl benævnedes år 1298 Randæbøøl.

Landets bøndergods hørte dels under kronen, dels under adelen, en del af dette som såkaldt adeligt strøgods.

Under Frederik II afrundedes kronens besiddelser, så disse kom til at ligge samlet.

Det skete med de såkaldte magelæg med adelen, ved at tilbytte sig adelsgods med tilsvarende krongods andetsteds.

Fra slutningen af 1570'erne udkøbte kongen systematisk alle herremænd mellem Kolding og Vejle, medens det meste af krongodset i "udeherrederne", Tørrild og Nørvang blev afhændet. Randbøl ligger som bekendt i Tørrild herred.

Gennem disse mageskifter kom de tre gårde i Randbøl på andre hænder.

Ved krongodssalget i 1650 under Frederik III, skete der yderligere omfordeling af besiddelserne, hvilket også berørte Randbølgårdene.

Hvorledes dette udmøntedes for hver af de tre gårde, vil fremgå særskilt i beskrivelsen af dem.

Hver gård var tildelt et nummer, som stammede fra mageskiftebreve, lensregnskaber og jordebøger af forskellig art, hovedsagligt beregnet på skatteopkrævning. Numrene fortæller intet om den enkelte gårds beliggenhed. I reglen fremgår fæstebondens navn af papirerne.

I 1688 opmålted jordene i Randbøl sogn. 2-9 august opmålted og takseredes Randbøl, Dallover og Vandel af tre landmålere, en skriver og to vurderingsmænd.

Resultatet kaldes Landmålingsmatriklen 1688 eller "Christian V's matrikel" og hver gård eller ejendom tildelt et matrikelnummer.

I mange tilfælde fulgte man de tidligere nævnte gårdnumre, men ikke altid. Randbølgårdene fik helt nye matrikelnumre.

Gård nr. 1 i Randbøl by.

Gård nr. 1 tilhørte 30/6 1582 Niels Stygge til Nøragergaard i Ålbord Amt. Han mageskiftede den til kronen, som ejede gården til 1587.

Ved omfordeling 10/7 1587, overtog Kolding Hospital, som hørte under Ribe Domkapitel gården. Kolding Hospital hørte til de såkaldte kron- og gejstlighedstjenere.

I de efterfølgende papirer benævnes gården derfor "Hospitalsgården".

Fæstebonden på på gården, kaldet hospitalstjeneren, var i 1621 Mads Nielsen. Hans årlige ydelse var på 12 skilling

Ved krongodssalget i 1650 blev den udlagt til en Hans Daube fra Kolding for 225 rigsdaler.

Gården takseredes i den forbindelse til 50 rigsdaler pr, tønne hartkorn.

Kort efter, allerede i 1651 sikrede Jørgen Brahe til Engelsholm sig Hospitalsgården.

Den var da fæstet ud til bonden Mads Mortensen, som havde siddet i den siden 1835, som den første fæster siden Kejserkrigen.

Mads Mortensen var en såkaldt ugedagstjener til godset og svarede kun halv skat på grund af følgerne fra "Kejserkrigen" 1627-29.

Gården havde da ligget øde og nedbrudt hen.

I 1653 fik gården ny herremand, idet Preben Brahe overtog Engelsholm.

Hospitalsgården skulle blive øde igen under svenskekrigene, men allerede i 1662 blev den, ifølge Engelsholms jordebog, fæstet ud til Jens Madsen, men kun for halv landgilde.

1677 overtog fæstebonden Jens Pedersen gården, som i 1688 takseredes til hartkorn 2 td. 1 skp. (1688 matriklen). Jens Pedersen døde og blev begravet på Randbøl kirkegård 8/1 1699 84 år gammel.

Herefter beskrives gården som øde endnu engang

Gård nr. 2 i Randbøl by

Randbøl Præstegård/Annexgården.

Der vides ikke hvor gammel den oprindelige Randbøl Præstegård var, eller hvor længe der har siddet en præst der, som udelukkende har været viet til præst i det oprindelige Randbøl sogn.

Det har kun været muligt at finde navnene på to præster, som har virket ved Randbøl før Svenskekrigenes ødelæggelser satte ind.

Der findes heller ingen kirkebøger fra denne tid, men kirken nævnes første gang i Ribe Stiftsregister i 1599.

De to præster var Christian Flynder, som tiltrådte 18/3 1590 og Mogens Jensen Rosenvinge 1648-1679. De var begge kaldet til Nørup sogn, men betjente tillige Randbøl sogn.

Ingen af dem har benyttet præstegården i Randbøl, udover hvad der er anført nedenfor.

Fra 1572 modtog den halvstslige gejstlige institution Kolding Hospital og Latinskolen i Kolding kongetienden fra Randbøl kirkes besiddelser, mens den sidste trediedel af tienden, kirketienden, tilfaldt kirken til vedligehold m.v. Halmen skulle dog leveres til lensmanden ved Koldinghus.

Randbøl sogn var annekteret Nørup præstekald.

Præsten i Nørup nød indtægten fra Annexgården ved Randbøl kirke og en trediedel af tienden af Randbøl sogn.

Ved kaldet var tillige en degn.

I 1586 overdrog Frederik II patronatsretten over Nørup kirke til Erik Lange på Engelsholm, der herefter kunne disponere frit over Nørup sogns kirketiende.

Ved Randbøl kirke forblev kirketienden ved kirken indtil 1721 og forvaltedes som en selvejende institution af sognemændene, der ved hjælp af to kirkeværger udpeget blandt bønderne, sørgede for at kirken blev vedligeholdt og at der blev ført regnskab.

Andetsted nævnes imidlertid, at Annexgården hørte til kron- og gejstlighedstjenerne, men dette hører måske sammen med, at kirken hørte under Ribe Domkapitel i kirkelig henseende.

I 1619 sad Anders Smed på Annexgården som fæstebonde og svarede skat som sådan med 12 skilling årligt. Han var imidlertid ganske rigtigt smed. I 1620 betaltes han for stål til Grene kirke.

6/11 1630 hed fæstebonden Søren Nielsen, selvom to af gårdene i Randbøl andetsteds betegnedes som øde (slet øde) i 1630.

I en ikke nærmere defineret periode var gården fæstet ud til Christen Andersen og fra 1664 af Jens Pedersen..

Præsten i Nørup, Alexander Falck Jacobsen, indberettede i 1690, at Annexgården havde været "upåbeboet siden fjendetider".

Naboen havde drevet den. På gårdstedet stod to gamle huse. Denne nabo må have været Diderik Andersen, som sad på gård nr. 3 i Randbøl, men som også står nævnt i stolestadsregistret for Annexgården.

Men samtidigt ses af tabellerne for de pålagte ildsteds- kvæg- og topskatter, at fæster Mads Christensen blev sat til skat således:

Hartkorn 1 tønne og 7 skæpper

Intet ildsted

Besætning 1 ko og 1 hest.

Fra 1699 fæstede Jørgen Poulsen gården.

Han må være blevet fæstet af den nytilkomne præst Alexander Falck Jacobsen, som i år 1700 indberetter at han efter stort besvær havde fået en ny fæster til Annexgården, som skal betale landgilde, yde ægt og arbejde: 10 skæpper rug, 2 skæpper byg, 4 skæpper boghvede og 2 rigsdaler, samt køre en årlig ægt til Viborg.

På trods af, at Randbøl kirke og dermed Annexgaarden var til Engelsholm, er der det besynderlige, at ingen af fæstebønderne på Annexgaarden nævnes ved navn i Engelsholms jordebøger fra den tid, i modsætning til eksempelvis bønderne på gård nr. 1 af Randbøl.

Gård nr. 3 i Randbøl by.

I 1630 betegnes gården som "øde, slet øde".

1633 skrives den til Hans Lange til Langerup og Nørholm, Ribe Amt.

I 1651 fik Erik Juel til Hundsbæk skøde på gården.

I 1688 matriklen blev Gård nr. 3 sat til hartkorn 1 td. og 7 skp.

Der findes tilsyneladende intet om hvem der havde gården i fæste før i perioden 1677-90, hvor Diderik Andersen var sat til skat efter de pålagte ildstedskvæg- og topskatter således:
Hartkorn 1 tønne og 7 skæpper

Diderik Andersen
3 ildsteder i 1677 og ingen resten af perioden
4 køer
4 heste max antal, nogle år færre
6 stude
10 får
men ingen dyr fra 1688.

Det må have været en stor besætning for den tid, hvorfor det kan tænkes, at Diderik Andersen også drev nabogården, Annexgården, da denne, jf. præsten, havde stået tom i flere år.

Diderik Andersen var tillige kirkeværge fra 1677, hvor han afløste Niels Jørgensen, som sad på Gård nr. 3 i Daldover.

Diderik Andersen døde 14/3 1706 72 år gammel.

At nogle af gårdene i 1600-tallet betegnes som øde, skyldes det en af tre katastrofer, som i tidens løb har ramt Randbøl sogn.

Her citeres cand. mag. Niels Jørgen Poulsen fra et foredrag om sognets historie.

Randbøl sogn er gemmen tiden ramt af *tre katastrofer*.

Den første var "den sorte døds" (lungepest) hærgen i det 14. århundrede, som stort set udryddede hele sognets befolkning og medførte ødekirker i de omkringliggende sogne.

Den næste katastrofe varede næsten hele 1600-årene. 1630 noteredes at to af gårdene "blev afbrudt og var slet øde" på grund af krigshandlingerne under "Kejserkrigen" 1627-29. Den ene var Hospitalsgården.

Det skulle gå værre endnu under svenskekrigene 1657-60 for såvel Randbøl by som for hele omegnen, for den sags skyld hele landet, men værst for Jylland.

Tyske og polske hjælpetropper medbragte en tyfusedepidemi, som sammen med krigshandlingerne udslattede eller forjog tre fjerdedele af Randbøl sogns befolkning.

Hjælpetropperne alene bestod af 30.000 mand og 24.000 heste, som skulle have føde og ophold.

Det var begrænset hvor megen hjælp der her var tale om. Dertil kom de strenge vintre, kaldet "den lille istid", som bl. a. medførte, at de svenske tropper kunne bevæge sig over isen på de de tilfrosne bælder og sunde.

Hertil kom sandflugt og misvækst. Rygbjerg landsby var forlængst opgivet på grund af sandflugt og Bindeballe måtte flyttes fra det der i dag kaldes "æ gårdsteder".

Efter krigen kom egnen langsomt på fode igen, men så langt hen som indtil 1690 noteres Annexgården og dens to gamle huse som øde og jorden drives af en nabo.

Men man skal langt ind i 1700-tallet før befolkningstallet i Randbøl sogn blev på højde med hvad det var før 1630.

Den tredje katastrofe var da tyskerne under 2. verdenskrig anlagde militær flyveplads ved Vandel.

Med afskæringen af dette store område og det hidtidige vejnet, blev Randbøl sogn skåret midt over og et betragteligt antal husstande blev fjernet fra sognet for evigt.

En af følgerne var bl.a., at Almstok ved kommunalreformen i 1970 blev overført til Billund kommune på grund af stedets omveje til Vandel og Randbøl, herunder kirken. Almstokområdet gik dermed også tabt for Randbøl sogn.

Med tiden skete der forandringer i gårdenes størrelser og ejerforhold landet over og dertil kom udskiftningen af landsbyerne i slutningen af 1700-tallet.

Her lokalt samtidigt med salget af bøndergodset fra herregården Engelsholm.

Der blev derfor behov for udarbejdelse af en ny matrikel. Arbejdet hermed blev begyndt i 1805 og sluttede for hele landet, undtagen Sønderjylland som havde en anden ordning, i 1844. Denne matrikel blev herefter kaldt 1844-matriklen. Den var kun gældende for landområderne, ikke i byer og købstæder og var udelukkende tænkt som skattegrundlag.

For Randbøl bys vedkommende var der ikke store ændringer til 1688-matriklen, hvor der her var angivet tre matrikelnumre, nemlig et til hver sin gård.

I mellemtiden var Randbøl skole kommet til i 1734 og der var opført en ny ejendom i ejerlaugets allervestligste hjørne.

På det nye matrikelkort, som for Randbøl og Vandels vedkommende udkom allerede i 1820, var der derfor ialt seks matrikelnumre i Randbøls ejerlaug.

De nye matrikelnumre var byttet rundt i forhold til hvad der tidligere var gældende i de gamle opgørelser fra sogne- og jordebøger, samt skatteansættelser.

De nye matrikelnumre var fordelt som følger:

Nr. 1 Randbøl skole og skolelodden

Nr. 2 Den hidtidige gård nr. 1, som lå lige nord for kirken (Randbøl Vestergaard).

Nr. 3 Kirken og Annexgaarden, som hidtil havde nr. 2.

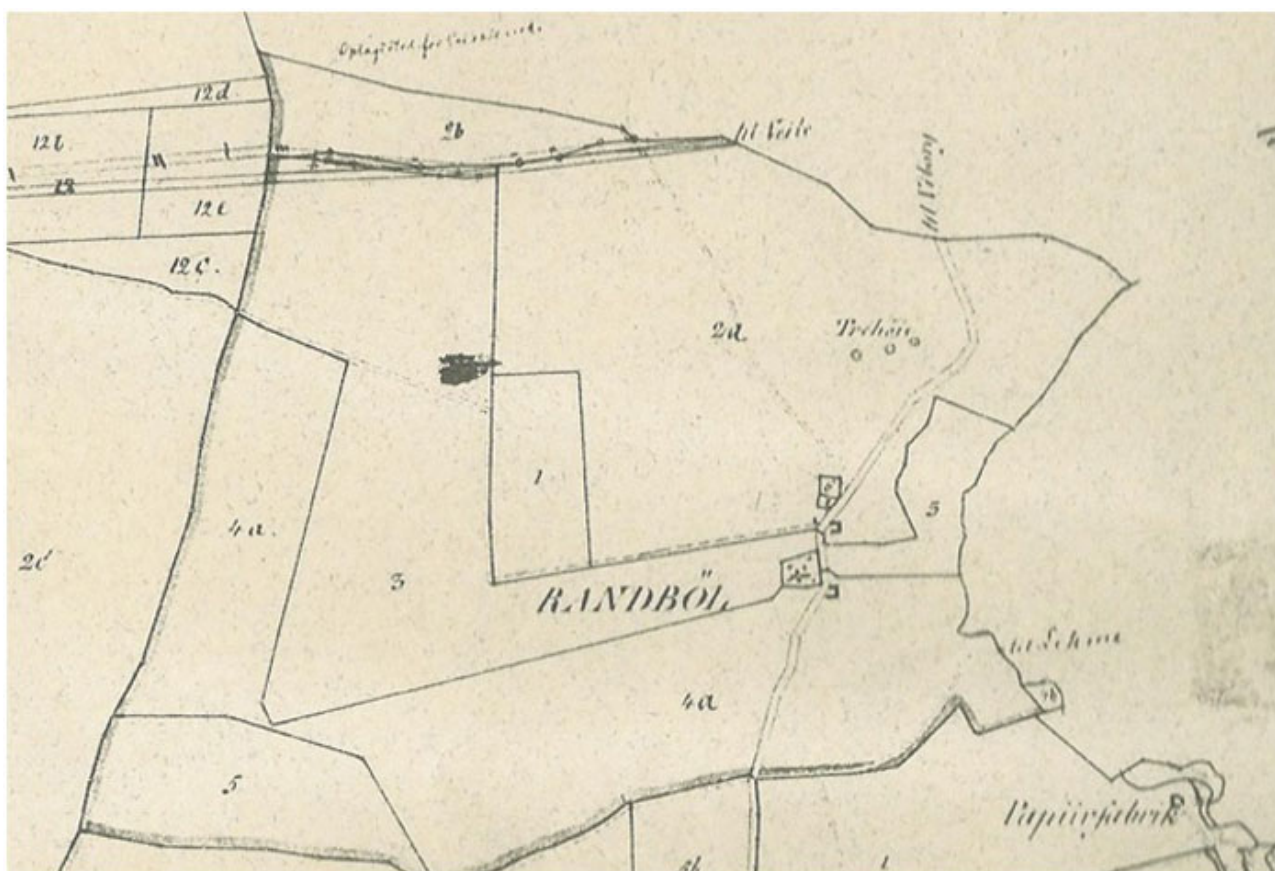
Nr. 4 Gården syd for kirken, som siden 1688 havde nr. 3 (Randbøl kro/Randbølgaard)

Nr. 5 Den sidst tilkomne ejendom i ejerlaugets sydvestlige hjørne.

Nr. 6 En mindre parcel nord for skolen.

Matrikelkort fra 1820 over Randbøl ejerlaug. Kortet er påført navne på parcellernes ejere. Kort- og Matrikelstyrelsen.

Matrikelkort fra 1848 over Randbøl ejerlaug. Randbøl Sogns Lokalarkiv og Museumsforening.

Randbøl Vestergaard, matr. nr. 2a. (1600-tallets gård nr. 1).

Omkring 1710

Niels Jørgensen

Det kan ikke spores hvornår Niels Jørgensen blev født, idet kirkebogen for Randbøl sogn ikke findes før 1679, da Alexander Jacobsen Falck tiltrådte som præst for Nørup og Randbøl sogn den 5. oktober og begyndte at føre kirkebogen efter sin første prædiken.

Niels Jørgensen må være født før dette tidspunkt.

Der kan gættes på om han var søn af, eller måske snarere sønnesøn, når man betænker navnerækkefølgen i de næste generationer, selvejerbonden Niels Jørgensen, som sad på gård nr. 3 af Daldover fra før 1662.

Denne Niels Jørgensen var i en periode frem til 1678 kirkeværge og var blandt de fire mænd i sognet, som blev pålignet krigsstyr (krigsskat), som løb op i 22 rigsdaler, 5 mark og 4 skilling. Dette var vistnok med til at ruinere ham. Niels Jørgensen døde 4/5 1698 70 år.

Niels Jørgensen af Randbøl blev trolovet 8/8 1709 og gift 20/10 1709 i Randbøl kirke med Anna Andersdatter.

Deres fødselsdata er ukendte og deres dødsdage ligeledes.

De fik sammen seks børn, hvoraf sønnen Jørgen senere overtog gården.

Niels Jørgensen fremgår, som den eneste bonde i Randbøl by, af Engelsholms jordebog fra 1730. Her nævnes som fæster af gård nr. 1, som derfor må have tilhørt Engelsholm og være Hospitalsgården. Den stod til hartkorn 2 tdr. 1 skp. og 2 alb. Landgilde årligt: Smør 3 lispund, 8 pund og 3 quint. Penge og hoveri for en fjerdedels gård.

Omkring 1750 Jørgen Nielsen

Jørgen Nielsen, fæstebonde, blev født på gården i Randbøl 4/10 1711, som søn af ovennævnte forældre.

Hans hustru var Sidsel Andersdatter. Sammen fik de 8 børn, hvoraf en dreng døde som lille. Blandt de øvrige børn var Niels Jørgensen, som overtog gården i 1787.

Jørgen Nielsen døde 26/12 1771 60 år.

Sidsel Andersdatter døde 28/5 1772 71 år.

De ligger på Randbøl kirkegård

1787 Niels Jørgensen

Niels Jørgensen var født 4/3 1744 på gården som søn af ovennævnte Jørgen Nielsen.

Han blev trolovet 24/6 1770 og gift 27/10 1770 i Randbøl kirke med Anna Pedersdatter af Lihme.

De fik sammen syv børn, hvoraf de to døde som små.

I følge matrikelkortet fra 1820 var Niels Jørgensens gård på 2577260 kvadratalen, hvilket svarer til 101,5440 hektar. Den var skyldsats til hartkorn 2 tønder, 1 skæppe og 2 album.

Det er ikke undersøgt, hvornår gården blev udskiftet og overgik til selveje.

De øvrige bøndergårde under Engelsholm blev solgt omkring 1796, men Niels Jørgensen står som selvejerbonde i nedenstående folketælling fra 1787.

Folketællingen fra 1787 omtaler familien på det sted, et par små huse jf. kortet, som senere bliver til

Randbøl Vestergaard således:

2. familie

Niels Jørgensen, husbond, 47 år, begge af , Selvejerbonde og Gaardbeboer

Ane Pedersdatter, madmoder, 46 år, 1.ægteskab

Jørgen Nielsen 12 år

Kirsten Nielsdatter 8 år

Anna Marie Nielsdatter 5 år deres børn

Karen Nielsdatter 3 år

Peder Nielsen 1 år

I 1807 ser gården ud til at være udvidet, idet Niels Jørgensen fik tegnet en brandforsikring, som dækkede fire huse og et tørvehus, samt et aftægthus som lå 100 fod nordvest for gården.

I tiden mellem denne forsikring og 1913 skete der omforandringer på gården. Stuehuset som stod i nord blev tilsyneladende til et øsknehus og der opførtes et nyt stuehus i øst. Inden 1816 blev ligeledes et vognhus lavet om til høvedhus.

I august 1816 omforsikres gården igen på grund af ejerskifte, idet Morten Poulsen overtog gården. Der må heraf sluttes, at Niels Jørgensen og Ane Pedersdatter flyttede ind i deres aftægthus.

Ane Pedersdatter døde 10/9 1819 78 år

.

Niels Jørgensen døde 21/9 1821 77 år.

De ligger begravet på Randbøl kirkegård.

1816

Morten Poulsen

Morten Poulsen var født i 1776 som søn af Povel Jensen og hustru Anna Catrine Olufsdatter, Dallover.

I 1801, da han var 25 år, tjente han på Randbøl kro (Randbølgaard) og var samtidigt "Landsoldat".

På samme sted tjente 21-årige Kirsten Nielsdatter, som var fra Randbøl Vestergaard. (se ovenfor).

De giftede sig i oktober 1802 og i 1816 overtog de Randbøl Vestergaard efter Kirstens forældre.

De fik en datter Ane Mortensdatter født 8/5 1815.

Folketællingen fra 1834 opremser familien således:

Randbøl by, en gård

Morten Poulsen 59 år, gift, gårdmand

Kirsten Nielsdatter 63 år, gift, hans kone

Peder Mortensen 22 år ugift, deres søn

Laust Andersen 15 år, ugift, tjenestedreng
Henriette Maltsen 15 år, ugift, plejebarn

1835

Peder Mortensen

Peder Mortensen var født på gården og blev fremstillet (hjemmedøbt) i kirken 12/6 1812.

Han giftede sig i Randbøl kirke 3/10 1835 med Ane Nielsdatter født 29/9 1813, datter af Niels Jessen og Mette Cathrine Hansdatter, Daldover.

Folketællingen af 1840 opregner familien således:

Randbøl by, en gård.

Peder Mortensen 28 år, gift, gårdmand

Ane Nielsdatter 27 år, gift, hans kone

Kirstine Pedersen 4 år, ugift

Morten Pedersen 2 år, ugift deres børn

Morten Poulsen 64 år, gift, mandens fader, aftægtsmand

Kirsten Nielsdatter 69 år, gift, hans kone

Kirsten Margrethe Christensdatter 15 år, ugift, tjenestepige

Kirsten Nielsdatter døde 2/3 1842, 71 år.

Ved den følgende folketælling i 1845 er der tilgået to børn mere:

Mette Kathrine Pedersen 5 år og

Ane Maria Pedersen 3 år

Imidlertid døde to af de nævnte børn tidligt:

Morten Pedersen døde 25/8 1846 af "tæring"

Ane Maria Pedersen døde 26/7 1854.

Morten Poulsen, Peder Mogensens far, døde af "alderdom" 12/11 1845 69 år.

11/12 1847 solgtes en parcel på 2 skp. 1½ alb. som matr. nr. 2b ved skøde lyst 3/3 1848 med kirketiende til Jens Christensen, Vandel. Parcellen lå mod nordvest nord for landevejen til Vejle.

Folketællingen af 1860 så således ud:

Peder Mortensen 48 år, Gårdmand og husfader

Ane Nielsdatter 47 år, hans kone

Mette Kathrine Pedersen 20 år

Christen Pedersen 15 år

Morten Pedersen 13 år deres børn

Magdalene Pedersen 10 år

Maria Dorthea Pedersen 8 år

Ane Maria Pedersen 5 år.

Det fremgår således, at de to navne Morten og Ane Maria så at sige er genbrugt fra deres afdøde søskende.

I 1872 solgte ægteparret gården til deres datter Mette Kathrine og svigersøn.

Ane Nielsdatter døde 19/11 1886, 73 år.

Peder Mortensen døde 2/8 1895, 83 år.

De ligger begravet på Randbøl kirkegård.

1872

Hans Jørgen Pedersen

Hans Jørgen Pedersen var født 29/9 1845 som søn af kromand Peder Madsen og hustru Anne Margrethe Bendixen fra Randbøl kro (Randbølgaard).

Han giftede sig til gården ved bryllup i Randbøl kirke 3/11 1871 med datteren fra gården Mette Kathrine Pedersen født 29/7 1840.

Som følge af overtagelsen af gården, blev den omforsikret 22/6 1872:

Forsikringsnummer 6/228

a. Stald, lo og lade i nord, forsikringssum 330 rigsdaler

b. Lo og lade i syd - 220 -

c. stuehus i øst - 600 -

d. får- og svinesti i nord - 50 -

e. ? og lade i vest - 510 -

alle bygninger med lynntag.

I følge folketællingen fra 1880 så familien på gården således ud:

Hans Jørgen Pedersen 35 år, husfader og gårdejer

Mette Kathrine Pedersen, f. Pedersen 39 år, hans kone

Peder Madsen Pedersen 8 år

Peder Mortensen Pedersen 5 år deres børn

Offer Pedersen 3 år

Kristian Elias Pedersen 1 år

Lars Iversen Larsen 18 år, tjenestekarl

Ane Cecilie Emilie Jensen 20 år, tjenestepige.

Peder Mortensen 67 år, husfader aftægtsfolk

Ane Mortensen, født Nielsen 66 år do.

Barnet Peder Mortensen Pedersen døde 11/11 1888 kun 14 år.

Hans far Hans Jørgen Pedersen fulgte efter og døde 22/11 1891, kun 45 år.

Forinden, omkring 1886, havde Hans Jørgen Pedersen udstykket den nordlige halvdel af Randbøl Vestergaard.

Udstykningen blev noteret i tingbogen 8/3 1899, hvor den udstykkede parcel blev tildelt matrikel nr. 2c af Randbøl.

Her opførtes en ny ejendom, som senere blev tildelt navnet Lynghøjgaard, hvor det var planen, at den ældste søn Peder Madsen Pedersen skulle sætte bo.

Bygningerne hertil var opført allerede i 1886, hvor de blev brandforsikret første gang i Peder Madsen Pedersens navn.

I forbindelse med denne udstykning er der noteret i tingbogen 8/3 1899, at gården var skyldsæt til 3 td., 4 skp., 1 fjk, 1 alb. før udstykningen.

Efter udstykningen (app. 5/4 1905) var restparcellen på gården, jf. tingbogen, sat til 1 td., 6 skp. 2 fjk. og 2 3/4 alb.,

Efter dødsfaldet drev Hans Jørgen Pedersens enke Mette Katrine Pedersen herefter Vestergaard videre indtil 1894, hvor sønnen Peder Madsen Pedersen blev noteret for begge ejendomme.

Folketællingen fra 1890 så følgende således ud for Vestergaard:

Mette Kathrine Pedersen 49 år, husmoder, gårdejer

Peder Madsen Pedersen 18 år, barn

Offe Pedersen 13 år, barn

Kristen Elias Pedersen, 11 år, barn

Grethe Martine Mortensen 24 år, tjenestepige

Matrikelkort over parcellerne omkring Randbøl Vestergaard matr. nr. 2a, som er angivet med rødt, men på det forkerte sted. Lynghøjgaards jord ses øverst med matr. nr. 2c og 2r. Kort og Matrikelstyrelsen.

1894

Peder Madsen Pedersen

Peder Madsen Pedersen giftede sig (hvornår vides ikke) med Mette Nielsen født 16/6 1874 i Hofmannsfeldt, datter af husmand Christen Nielsen og hustru Mette Nielsen, Hofmannsfeldt.

Selvom Peder Madsen Pedersen blev noteret for Vestergaard, boede han og Mette Nielsen på Lynghøjgaard, hvorfra de må have drevet begge ejendomme.

1900

Offer Pedersen

Offer Pedersen var født 30/8 1876 og var den næstældste søn på gården.

Han var gift med Else Kathrine Nielsine Kristine Nielsen født 4/10 1880 som datter af husmand Kristen Nielsen og hustru Sine Johnsen af Hofmandsfeldt.

*Else og Offer Pedersens bryllupsbillede. (billedet er beskadiget).
Foto venligst udlånt af Anne Marie Pedersen, Billund.*

20/5 1905 solgte Offer Pedersen matr. nr. 2e, som lå øst for hærvejen, til husejer Hans Petersen ved skøde lyst 28/7 1905.

Denne Hans Petersen oprettede også et statshusmandsbrug efter loven af 1899, med bolig i den gamle Randbøl skole.

17/1 1906 solgte Offer Pedersen parcellen matr. nr. 2f, som ligger nord for og i forbindelse med den gamle skolelod mod vest, til Carl Andreas Christensen ved skøde lyst 6/7 1906.

Denne oprettede et statshusmandsbrug på matr. nr. 1b Randbøl, den gamle skolelod, også i henhold til den nye statshusmandslov af 1899.

Folketælling af 1906:

Randbøl, matr. nr. 2a

Offer Pedersen født 30/8 1876, gift, husfader, gårdejer

Else Pedersen født 4/10 1880, gift, husmoder

Hans Jørgen Pedersen født 29/3 1903, ugift, barn

Katrine Pedersen født 21/12 1905, ugift, barn

Marius Andersen født 23/8 1884, ugift, tjenestetyende
Katrine Pedersen født 29/7 1840, enke, moder

I 1906 solgte familien gården og flyttede ud på matr. nr. 5g af Vandel. Denne ejendom lå syd for Vandel, hvor der senere blev tysk flyveplads. Den blev revet ned under etableringen af flyvepladsen.

1906

Peder Mogensen Pedersen

Peder Mogensen Pedersen født 23/6 1873 var søn af Knud Martin Pedersen og hustru Cecilie Kirstine Pedersen, Vandel. Knud Martin P. var broder til Hans Jørgen Pedersen, som ejede Vestergaard fra 1872. De kom begge fra Randbøl kro.

Peder Mogensen Pedersen var gift med Gjertrud Pedersen født 5/9 1874 som datter af politibetjent Jens Peder Pedersen og hustru Kirsten Ane Kathrine Petersen af Give

Familien tilflyttede fra Sdr. Omme.

I Peder Mogensen Pedersens tid blev der udstykket to selvstændige ejendomme fra Randbøl Vestergaard.

Begge blev udstykket og opført i henhold til Statshusmandsloven af 1899.

Den ene blev tildelt matr. nr. 2g af Randbøl, noteret i tingbogen 27/11 1908 på 2 skp og 1 fjk.

En mindre ejendom som efterfølgende blev opført af en Gregers Pedersen. Ejendommen ligger umiddelbart syd for de fire bronzealderhøje "Firehøje", som i øvrigt indgik i handelen.

Den anden, lige vest for Randbøl kirke langs vejen til Vandel, blev tildelt matr. nr. 2q af Randbøl 27/1 1909 og købt af murermester Rasmus Tranholm, som rejste et husmandssted på stedet i 1910.

Familien på Vestergaard solgte allerede gården i 1907 og flyttede til Vandel.

De købte gården matr. nr. 2d og 9b af Vandel, Højvang.

Denne gård blev senere kaldt Karlsmindegaarden og blev hovedkvarter for Flyvestation Vandel.

1907

Christian Jespersen

Folketællingen fra 1911 for Randbøl by vedr. Randbøl Vestergaard så således ud:

Randbøl 179	h	Kristian Jespersen	M	2/2 1877	J	Vestergaard by	1879	Vestergaard	Kjøbmand	Handbrugs 100-1
		Sara Jespersen	K	3/3 1878	J	Vestergaard by	1879		Kjøbmand	
		Sou Hakime Jespersen	K	12/3 1888	M	Vestergaard by	1889		Sara	
		Hjort Karl Magnus Jespersen	M	4/4 1879	M	Randbøl by	1879	Hofmann	Byrådg.	7100-4
		Sou Magdalene Jespersen	K	1/1 1876	M	Randbøl by	1879	Vestergaard	Byrådg.	
		Mette Hakime Pedersen	K	1/1 1876	K	Randbøl by	1879		Sou Sara	Privat Byrådg.

Yderligere oplysninger om Kristian Jespersen og hans familie kendes ikke, men der bemærkes (nederste linie), at Hans Jørgen Pedersens enke Mette Kathrine Pedersen fortsat boede på aftægt på gården.

I 1914 boede hun hos sin søn Peder Madsen Pedersen, som havde købt matr. nr. 2b af Hofmannsfeldt, Ulvehøjgaard.

Hun afgik ved døden på Vejle Amts Sygehus 1/7 1921, 80 år.

Hun ligger begravet på Randbøl kirkegård.

1911

Peder Mogensen Pedersen

Peder Mogensen Pedersen (se 1906) med familie vendte tilbage til gården i 1911. Det ser ud til, at de forinden havde solgt gården i Vandel.

Folketællingen fra 1916 vedr. Randbøl by og Vestergaard ser således ud:

Randbøl	1	Peter Magnus Petersen	M	23/6 1875	J	Højfald	Landbrug	h	
	2	Gertrud Heritine Petersen	K	28/9 1874	J	Højfald	Højfald		
	3	Marius Petersen	M	19/2 1900	M	Barn	Landbrug	J	h. Petersen
	4	Jens Petersen Petersen	M	12/2 1903	M	Barn	Landbrug	h. P.	
	5	Singeline Heritine Petersen	K	18/6 1905	M	Barn	Høsten		
	6	Rene Marie Petersen	M	3/9 1908	M	Barn	Høsten		
	7	Anna Rasmus Petersen	K	16/4 1909	M	Barn			
	8	Hjal Hanning Tacke	M	4/11 1884	M	Linierne	Arbejdsmand	P	Hominus Høtkøben

I skemaets yderste rubrikker ses, at gårdens årlige indkomst var sat til 1000,- kr. og en formue på 2000,- kr. Heraf skulle der svares 4,55 kr. i statskat og 27,- kr. i kommuneskat.

Ved ejendomsvurderingen i 1918, kontrolleret pr. 21. dec 1918, vurderedes ejendommen af den lokale vurderingskommision således:

Ejer. P.M. Pedersen, matr. nr. 2a Randbøl, hartkorn 7 skp. 3 fjdk. 1 3/4 alb.

Areal 40 td.l.

Bygninger 7.200,- kr.

Besætning og inventar 4.500,- kr.

Servitutter. Fredede gravhøje

<i>Ejend. forrige ansættelse</i>		14.000,- kr.
<i>Ejendomsværdi</i>		11.500,- kr.
<i>Besætningsværdi</i>		4.000,- kr.
<i>Jordskyld 32,4 td.l. à 200</i>		6.700,- kr.
<i>Grundskyld 0,4 td.l. à 100</i>		100,- kr.
<i>Ub.</i>	<i>6.0 td.l.</i>	0,- kr.
<i>i alt</i>		6.800,- kr.

Peder Mogensen Pedersen døde på Vejle Amts Sygehus 9/5 1940. Dødsfaldet blev anmeldt til skifteretten samme dag. Begravelsen tilmeldt Vor Frelsers Kirkes kontor 22/5 1940.

Han blev begravet på Randbøl kirkegård.

1942

Gjertrud Kirstine Pedersen

Gjertrud Kirstine Pedersen blev noteret for gården ved skifteretsattest i 1942.

Hun solgte gården og flyttede til Ll. Lihme, hvor hun døde 29/3 1946.

Hun blev begravet på Randbøl kirkegård

1942

**Fru Juliane Marie Sofie Simonsen
(Særeje)**

Juliane M.S. Simonsen drev en tricotageforretning med salg af garn, klæde og andet på Vestergade, nær Nørretorv i Vejle.

Gården blev tilskødet den nye ejer 3/11 1942 af enke Gjertrud Pedersen. Købesum 40.500 kr. Ejendomsskyld 16.000 kr., grundværdi 10.100 kr.

Hendes mand havde, efter sigende, købt gården "for pengenes skyld". De havde ikke fast adresse i Randbøl.

Landbruget blev passet af en bestyrer.

1948

Carl Lomholt

Carl Lomholt var født i Bindeballe 4/10 1909 som søn af Marie og Jens Lomholt, Midtgaard i Bindeballe.

Han var næstældst af fire brødre.

Han giftede sig 16/9 1939 med Tove Olsen født 14/2 1913 som datter af husmand Hans Olsen og hustru Magda, født Nielsen, Tårs i Vendsyssel.

Brylluppet stod i Balle Valgmenighedskirke, hvor brudeparret begge var medlemmer.

Tove og Carl Lomholts bryllupsfoto.

Carl Lomholt overtog Randbøl Vestergaard 8/10 1948 ved skøde fra Juliane Sofie Marie Simonsen. Købesum 66.000 kr. Hartkorn 7 skp. 3 fjk. 13/4 alb.

Der medfulgte besætning og løsøre således:

3 heste, 1 tyr, 12 køer, 7 kalve og ungvæg, 2 grisesøer, 1 fedesvin, 8 ungsvin og 50 høns.
1 fjedervogn, 2 arbejdsvogne, 2 plove, 2 harver, 1 tromle, 2 radrenser, 1 såmaskine, 1 selvbinder, 1 slåmaskine, 1 hesterive, 1 tærskværk, 2 EL-motorer, 1 kværn, 1/3 rundsav, 1 kvashugger.
Ca. 200 tønder korn og ca. 200 tønder kartofler.

Tove og Carl Lomholt i dagligstuen på Randbøl Vestergaard 1961.

Randbøl Vestergaard 1962 set fra øst. Vandel by anes midt i billedet bag Randbøl skov.

En beretning om Tove og Carl Lomholts tid på Vestergaard fra 1948 til 1970 fortalt af deres ældste søn Ole Lomholt.

Der kom tre børn

- Ole Lomholt født 1942
- Simon Lomholt født 1945 og
- Ydun Marie Lomholt født 1947.

*Familien samlet i haven ved Simons konfirmation i oktober 1959.
Fra højre Ole, Tove, Simon, Carl og Ydun.*

Gården var på 40 tdr. land, som blev drevet i et 8-marks skifte som følger:

- havre efter grønjord
- runkelroer
- byg
- kålroer med lidt turnips i forageren
- blandkorn, byg og havre med græsudlæg
- 1.-års græs, hvoraf 1. slæt blev slået til hø
- 2.-års græs
- 3.-års græs, som i sidste år mest var hundegræs.

Den første traktor i 1955. Carl L. er fotograf. Ole, Tove og Simon på køretøjet.

Jorden var stenet og led tit af tørke.

Gården blev drevet med to heste, men i høst låntes en hest mere på Randbølgaard.

I 1955 kom den første traktor, en grå Ferguson.

Der var tre grisesøer og de svin, der kom ud af det, blev leveret til Vejle og Omegns Svineslagteri.

Vi havde som regel 14 køer med opdræt.

Kornavlen slog gerne til året rundt. Carl Lomholt tærskede og malede selv kornet.

Det foder, som skulle købes, kom fra Nørup Mølle.

Kørne (og søerne) fik også roer, som blev hugget i stykker med en skovl.

I 1962 fik vi roeskærer med el-motor. Malkemaskinen kom allerede i 1949, en "PULSON" fra M. Poulsen i Vejle.

Vi fik elektricitet indlagt i 1948

I 1967 købtes en J.F. mejetærsker til sække og den holdt i mange år.

Stalden og laden var af kampesten med cementtagsten som tag og bræddeloft over dyrene.

Grisene var i rum bag køerne, hvilket var almindeligt, så var der en god lun stald.

Stuehuset var i to plan med to lejligheder indtil 1950.

Opvarmet med komfur i køkken og kakkellovne i stuerne, som der var to af.

Der var soveværelse på loftet.

I 1962 lavede Carl Lomholt to værelser mere på loftet, da børnene skulle kunne være der.

Der var WC i gården. Og ellers bag køerne!

Vask: Der var bryggers med gruekedel og tøjvask i en balje, som også blev brugt, når børnene skulle bades.

Det foregik i køkkenet, de mindste først, i det samme vand! De voksne brugte et vaskefad i bryggerset.

Ca. 1963 anskaffedes en halvautomatisk lille el-vaskemaskine til tøjet, en "HAKA".

Der kom først badeværelse i 1964 sammen med et nyt oliefyr.

Vestergaard havde eget vandværk.

Tove og Carl holdt sølvbryllup i september 1964 og det blev betalt med det fire tyrekalve kunne koste. 3712 kr. for kalvene og mælkepenge for én måned 866 kr., plus seks grise à ca. 250 kr.!

Arbejdskraften var os selv plus, en gang i roetiden, en daglejer.

I 1953 havde Danmark mund- og klovsyge og blandt andet måtte børn fra de ramte gårde ikke gå i skole i tre uger.

Køerne døde ikke, men blev noget forpinte og søerne kunne ikke give mælk, da yveret var ømt.

Køernes mælk måtte ikke leveres, så vi lavede selv smør.

Toves helbred blev svækket i 1960 af en dårlig ryg, så arbejdet med gården blev svært for dem begge.

Efter soldatertiden i 1962 boede jeg (Ole) hjemme med arbejde på Randbøl mejeri og kunne så hjælpe i ca. to år til november 1964, da jeg tog på landbrugsskole i Grindsted.

Derefter, fra november 1965, boede jeg hjemme igen og passede markerne og afløste i stalden. Jeg havde arbejde som svinekontrollassistent indtil 1/5 1970.

Carl med Vestergaards to heste. "Lotte" og 'Skimmel' i 1959*

Carl og Simon har lige hentet et læs roer - turnips 1959

Nogle af Vestergaards køer, Rød Dansk Malkerace, kigger langt efter græsset i den tørre sommer i 1959. Set mod vest med Jørgen Tranholms ejendom i baggrunden, Vejen til Vandel og Randbøl skov til højre.

I 1970 solgte Tove og Carl Lomholt Vestergaard til deres ældste søn Ole Lomholt, hvorefter de flyttede til Vandel.

Carl Lomholt døde i Vandel 7/11 1981.

Tove Lomholt døde samme steds 25/4 1992.

De ligger begravet på Randbøl kirkegård i det nordøstre hjørne tæt ved Vestergaard.

Kilder og henvisninger.

- *Nørup Lokalarkiv, kopier af Engelsholms Jordebog m.v.*
- *Randbøl Sogns Museumsforening og Lokalarkiv*
- *Kort- og Matrikelstyrelsen, kort på nettet*
- *COWI, Kortal 1954*
- *Statens Arkiver, Arkivalieronline folketællinger, kirkebøger og andre arkivalier*
- *Randbøl Sogn gennem tiderne 1983*
- *Cand. mag.Niels Jørgen Poulsens magisterkonferens vedr. Randbøl Sogns bebyggelse i 1600- tallet*
- *Vejle Amts Aarbog 1952*
- *N.M. Schaiffel-Nielsen: Randbøl - Glimt af et hedesogns historie Bind III*
- *Ina og Ole Lomholt, Randbøl*
- *Jantsje og Jacob Klaver, Randbøl*